

Maironis Palangoje, prie klebonijos. XX a. 2–3 dešimtmetis. Fotografas nežinomas. Nuotrauka iš Maironio lietuvių literatūros muziejaus rinkinių

„MAIRONIS IR PALANGA“

2012 m. gegužės 25 d. Palangos gintaro muziejuje atidaryta Jono Mačiulio-Maironio gimimo 150-osioms metinėms skirta paroda „Maironis ir Palanga“, kuri yra Muziejų metų programos „Lietuvos muziejų kelias“ projektas. Jos idėjos autorius ir pagrindinis koordinatorius – Lietuvos dailės muziejaus Vilniaus paveikslų galerijos vedėjas Vytautas Balčiūnas, parodos kuratorė – Margarita Matulytė. Parodą surengė Lietuvos dailės muziejus, Maironio lietuvių literatūros muziejus ir Regionų kultūrinių iniciatyvų centras. Informaciniame pranešime, kurį išplatino parodos rengėjai, rašoma: „Maironis – kunigas, teologijos profesorius, vienas žymiausių Lietuvos romantizmo epochos poetų, sukūręs lietuvių tautai tokius reikšmingus kūrinius kaip „Trakų pilis“, „Lietuva brangi“, „Kur bėga Šešupė“ ir daugelį kitų.“ Pasak M. Matulytės, rengiant parodą buvo siekiama, kad ji atskleistų „gilų Maironio poetinį ryšį su Palanga, kurioje jis nuo jaunystės iki paskutiniųjų metų lankydavosi beveik kiekvieną vasarą. Čia jis ne tik patirdavo paprastus gyvenimo džiaugsmus, surasdavo ramią užuovėją kūno ir sielos atgaivai, bičiuliaudavo su artimos pasaulėžiūros draugija, bet ir aptikdavo tą savąją metafizinę erdvę, iš kurios gilumų iškeldavo ir jautrią lyriką išreiškėdavo tautinės sąmonės archetipus.“ Pasak parodos konsultantės prof. Viktorijos Daujotytės, „Baranauskas sielą sutelkė į girią, Maironis – į jūrą“. V. Daujotytė pažymi, kad „Palanga – viena svarbiųjų Maironio vietų, ne tik lankymosi, buvimo, bet ir

poetinės kūrybos, sugėrusios ir jam būdingą vandenų geismą“. „Nuo Birutės kalno“ – neabejotinai vienas pačių geriausių Maironio eilėraščių. (...) Eilėraščio gyvoji siela leidžia suvokti ir Birutės kalno, ir nuo jo atsiskleidžiančios jūros santykio esmę, artimiausiai susijusią su *genius loci*. Tai giluminis žmogaus, žemės, dangaus, didžiųjų vandenų ryšys, didingas ir taurus liūdesys vienatvės valandą“.

Palangos tema Maironis yra sukūręs poemą „Z nad Biruty“, baladę „Jūratė ir Kastytis“, o jūros motyvus randame daugelyje poeto kūrinių.

Ikonografinę dešimties reprezentacinių stendų ekspoziciją sudaro aštuonios temos: „Nuo Birutės kalno“, „Bėkit, bėkit, mūsų upės, į marias giliausias“, „Skambu Palangoj, kaip prieš daugelį metų“, „Jūratė ir Kastytis“, „Einu kaip amžinas keleivis“, „Ramios, malonios vasaros naktys“, „Taip liūdna man kartais ant saulės laidos!“, „Graži tu, mano brangi tėvyne“, atspindinčios ypatingo maironiškojo pasaulio sąsajas su pajūrio kraštu. Parodoje lankytojas pamatys ir poeto laikų senosios Palangos fotografijų bei atvirukų, ypač vertingas Maironio nuotraukas, darytas Palangoje, jo eilėraščių faksimiles, pirmųjų knygų atvaizdus, atsiminimus apie poetą Palangoje, jo pamėgtų ir dažniausiai lan-

kytų vietų ikonografiją“. Paroda veikia rūmų koplyčioje. Lankytojams čia yra sudaryta galimybė, skambant Maironio mėgtai Šopeno muzikai, ir išsamiau susipažinti su Maironio laikų Palanga, pasiklausyti aktorių Monikos Mironaitės ir Laimono Noreikos įskaitytų Maironio eilėraščių įrašai. Šių aktorių įrašai parodos atidarymo dienos pavakaryje skambėjo ir poezijos bei muzikos valandos „Maironio Baltija“, kuri vyko ant Birutės kalno, metu. Tą vakarą Birutės kalno koplyčioje grojo Dainius Puodžiukas (smuikas) ir Tomas Ramančiūnas (violončelė).

Palangos gintaro muziejuje parodos atidarymo dieną visuomenė buvo pakviesta ir į Maironiui skirtą kutūros vakarą „Maironio vandenys: nuo ašarų iki jūros“, kuriame dalyvavo, kalbėjo prof. Viktorija Daujotytė, dr. Brigita Speičytė, dr. Margarita Matulytė, dr. Mindaugas Kvietkauskas, Lietuvos dailės muziejaus direktorius Romualdas Budrys, muzikavo Paulius Rudokas (fortepijonas).

Maironiui skirti renginiai tą dieną neaplenkė ir poetą menančios šventovės – Palangos Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų bažnyčios. Čia vyko Šv. Mišios, Maironio giesmių ir dainų valanda. Poeto žodžiais sukurtus muzikinius kūrinius atliko Palangos kultūros centro šaulių vyrų choras „Naglis“ ir Palangos bažnyčios didysis choras (abiejų vadovas Edmundas Jucevičius).

Maironis – svarbus atramos taškas ne tik lietuvių poezijos raidoje, bet ir lietuvių istorinės bei kultūrinės savivokos perspektyvoje. Tokį aukštą statusą Maironis pasiekė veikdamas ir bendruoju lietuvių pasaulėvokos lygmeniu, sutelktu į Lietuvą, kaip atskirą šalį, savo istorijos ir savo natūros kraštą, ir atskiruoju – poetinės kūrybos, jos dėsnių, neatskiriamu nuo asmens ir kalbos, nuo joje įkūnijamos ir nuolat perkūnijamos gyvenimo tėkmės jautimo, jos supratimo. Kraštas turi savo istoriją ir savo geografiją. Bet tai nėra tik faktai, tik bendros schemos – tai krašto žmonių praeitis ir dabartis. Praeitis yra ir žmonių atmintis; jos gyvybė neturi ribų.

Maironis Lietuvą jaučia ne tik kaip prigimtą vietą, kaip natūralų jausmo ir kalbos vienį, tūrį. Lietuva Maironio vaizduotėje yra visa, kuriama ne tik kaip istorija, geografija, bet ir kaip poetinė topografija, ženklinamos svarbiosios, šventosios vietos. Chronologiškai: Vilija (Neris), Trakų pilis, Vilnius, Raseiniai, Dubysa, Birutės kalnas, Šatrijos kalnas, Šešupė, Medvėgalis, Nevėžis, Punia, Aušros vartai...“

Viktorija Daujotytė

NUO BIRUTĖS KALNO

Išsisupus plačiai vakarų vilnimis,
Man krūtinę užliek savo šalta banga
Ar tą galią suteik, ko ta trokšta širdis,
Taip galingai išreikšt, kaip ir tu, Baltija!
Kaip ilgėjaus tavęs, begaline, plati!
Ir kaip tavo išgirst paslaptingų balsų
Aš geidžiau, tu pati vien suprasti gali,
Nes per amžius plačių nenutildai bangų!
Liūdna man! Gal ir tau? O kodėl – nežinau;
Vien tik vėtrų prašau, kad užkautų smarkiau:
Užmiršimo ramaus ir tarp jų nematau,
Betgi trokštu sau marių prie šono arčiau.
Trokštu draugo arčiau: juo tikėti galiu;
Jis kaip audrą nujaus mano sielos skausmus;
Paspalties neišduos savo veidu tamsiu
Ir per amžius paliks, kaip ir aš, neramus.

Maironis. Eilėraštis pirmą kartą publikuotas rinkinyje Pavasario balsai, 1895

„Maironis sėdėjo jūros tilto gale apsuptytas savo gerbėjų, kurių dauguma, atrodė, buvo akademinis jaunimas. Apsivilkęs jis buvo ilgu baltu apsiaustu, rankose turėjo lazda, kurią visuomet imdavo, eidamas pasivaikščioti. Visi ramiai šnekučiavo, gėrėjosi besileidžiančios saulės atspindžiais, banguojančios jūros paviršiumi. Maironis jūros fone tarp savo gerbėjų man priminė Fojerbacho paveikslą, kuriame jis vaizduoja Dantę Ravenoje, jūros pakrantėje tarp savo gerbėjų.“

Kazys Žitkevičius, [atsiminimai], „Literatūra ir kalba: XXI“: Maironis, Vilnius: Vaga, 1990, p. 471

„Kai įžengiau į šilą, netoliese priešaky išvydau gulint ant žemės kažką stambų baltą.

Einu artyn – žmogysta. Ar Maironis, ar Jasėnas? Taip, Maironis: guli kniūpsčia, kojom griovys, alkūnėm pasirėmęs į krantą ir kažką rašo į knygutę ar šiaipjau lakštelį. Jis manęs nemato, nes artinuos iš užpakalio... Ne, nešnekinsiu, netrukdysiu: gal kuria... Ir, aplenkęs, nuėjau toliau – į Tiškevičių parką. Akys gėris, širdis džiaugias – ir gražus gi tas žmogaus dvasios kūrinys! Kokie didingi, o grakštūs kelių vingiai! Kokios puikios perspektyvos!..

Pagaliau atsiveria akiai žavys rūmų vaizdas, vienkart išdidus ir meilingas, paprastas ir aristokratiškas; ištiesęs kviečiamai-globiamai savo sparnus, kaip jo prieky Kristaus statula rankas, rodos, kviešte kviečia žiūrėtoją eit apsilankyti.

Mykolas Vaitkus, „Viena diena su Maironiu Palangoje. Atsiminimai“, Aidai, 1952, nr. 5, gegužė, p. 201–209

SVARBIAUSIOS JONO MAČIULIO-MAIRONIO

GYVENIMO IR
KŪRYBOS DATOS

Parengė
Margarita
MATULYTĖ

1862 m. lapkričio 2 d. (senuoju stiliumi – spalio 21 d.) Pasandravyje (Betygalos valsčiuje, dabar – Raseinių r.) Onos Kurmauskaitės-Mačiulienės ir Aleksandro Mačiulio šeimoje gimė sūnus Jonas, kuris augo su vyriausia seserimi Pranciška (1860–1942) ir dviem jaunesnėmis – Marcelė (1864–1958) bei Kotryna (1870–1929).

1872–1873 m. lankė Betygalos pradinę mokyklą (įrašytas Maculevičiaus pavarde).

1873–1883 m. mokėsi Kauno gimnazijoje.

1883 m. pradėjo studijuoti Kijevo šv. Vladimiro imperatoriškojo universiteto Istorijos ir filologijos fakultete.

1883 m. spalio 31 d. – išspausdinta pirmoji Maironio publikacija laikraštyje „Novoje vremia“ (Naujas laikas).

1884 m. sausio 20 d. savo noru nutraukė studijas Kijevo universitete.

1884 m. įstojo į Kauno kunigų seminariją (tuomet ji vadinosi Žemaičių Romos katalikų dvasinė seminarija).

1885 m. laikraštyje „Aušra“ išspausdintas pirmasis Maironio eilėraštis – „Lietuvos vargas“ (pasirašė Zvalionio slapyvardžiu).

1888 m. baigė mokslus Kaune ir pradėjo ketverių metų trukmės studijas Peterburgo imperatoriškoje Romos katalikų dvasinėje akademijoje.

1891 m. kovo mėn. pirmą kartą po savo eilėraščių („Daina apie senovę“) pasirašė Maironio slapyvardžiu (eilėraštis išspausdintas katalikiškame laikraštyje „Žemaičių ir Lietuvos apžvalga“).

1891 m. birželio 24 d. vyskupas Antanas Baranauskas Maironį išventino į kunigus.

1891 m. išleista pirmoji Maironio knyga – „Apsakymai apie Lietuvos praeigą“ (originalus pavadinimas „Vistorija“, arba „Apsakymai apie Lietuvos praeigą“). Pasirašyta Stanyslovo Znavyko slapyvardžiu. Knyga parašyta 1886 metais.

1892 m., užbaigęs studijas Peterburge, įgijo teologijos magistro laipsnį.

1892 m. rugpjūčio 12 d. Kauno kunigų seminarijoje pradėjo dėstyti dogminę teologiją ir katekizmą.

1894 m. pabaigoje išvyko profesoriauti į

Peterburgo imperatoriškąją Romos katalikų dvasinę akademiją. Ten buvo paskirtas inspektoriaus padėjėju. Į Kauną gyventi sugrįžo po 15 metų.

1895 m. Tilžėje išleista pirmoji Maironio poezijos knyga – „Pavasario balsai“.

1900 m. paskirtas Peterburgo imperatoriškosios Romos katalikų dvasinės akademijos inspektoriumi.

1902 m. gruodžio 4 d. metropolitas Boleslovas Klopotovskis Maironui suteikė Mogiliovo garbės kanauninko vardą. Maironis išleido mokslinį darbą „Praellectiones de justitia et jure“ (Paskaitos apie teisingumą ir teisę). Parašas: Joannes Matsulevicz.

1904 m. Maironui buvo suteiktas teologijos daktaro laipsnis. Išspausdinta jo lenkų kalba sukurta poema „Z nad Biruty“.

1904 m. birželio 8 d. vyskupas Mečislovas Paliulionis Maironį įtraukė į Žemaičių kanauninkų kapitulą.

1907 m. Kaune išleista Maironio poema „Jaunoji Lietuva“.

1909 m. lapkričio mėn. Maironis buvo paskirtas Kauno kunigų seminarijos rektoriumi. Šias pareigas jis ėjo iki savo mirties.

1911 m. birželio 3 d. vyskupas Gasparas Cirtautas Maironui suteikė Žemaičių kapitulos prelado titulą.

1914 m. gegužės 26 d. Maironis paskirtas Dvasinio teismo pirmininku (oficiolu).

1915 m. persikraustė gyventi į Krekenavą.

1918 m. iš Krekenavos sugrįžo gyventi į Kauną.

1921 m. pasirodė pirmoji Maironio dramatinės trilogijos dalis – „Kęstučio mirtis“.

1921 m. rugsėjo 20 d. Maironis parašė oficialų prašymą pakeisti jo pavardę Maculevičius į „dvilypę“ – Maironis-Mačiulis.

1922 m. rudenį Maironui suteiktas Lietuvos universiteto Garbės profesoriaus vardas.

1926 m. Maironis pradėjo leisti savo „Raštus“ (iki 1930-ųjų metų išleido 5 tomus).

1930 m. įvyko Maironio dramatinės trilogijos trečiosios dalies spektaklio „Didysis Vytautas – karalius“ premjera, skirta Vytauto Didžiojo 500 metų jubiliejui.

1931 m. Popiežius Maironui suteikė Apaštališkojo protonotaro (Protonotarii Apostolici supra numerum) titulą. Tai – aukščiausiasis garbės prelatų vardas.

1932 m. sausio 29 d. Lietuvos universiteto Humanitarinių mokslų fakulteto taryba Jonui Maironui-Mačiuliui suteikė literatūros garbės daktaro laipsnį.

1932 m. birželio 28 d. Jonas Mačiulis-Maironis mirė.